

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1626

De partibus Periodi. Capvt VII.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68724](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68724)

recurrentes. Verlam verd, quæ dicitur periodus, cum strophis, & antistrophis Lyricorum.

De diuisione Periodi.

Pneumate, Clauis, Chiasmo, &c.

CAPVT VI.

Periodorum variae traduntur à Rhetoribus diuisiones, quarum aliae ad sensum verbum, aliae ad structuram pertinent. Ego, vt omnem ambiguitatem submoueam, grauiores primùm diuisiones afferam, minutias deinde suo loco discutiam.

Primum, vna est, quæ ab Hermogene appellatur πνεύμα, spiritus, & definitur σύνδεσις λόγου διάνοιαν ἀπαρτίζον ἐν κύλοις, καὶ κόμμασι μετὰ ἄλλων πρὸς τὴν διάρκειαν τῆς πνεύματος κατὰ τὴν φωνὴν τῆς λέξεως. Structura orationis, quæ sensum membri, incisiſque definitum, ad oratoris spiritum, & vocem accommodat. Talis dicitur iusta periodus.

Alia dicitur Clauis, ἢ κλείς ἵσοπον τινὰ, ἢ ἀληθινὴ περίοδος τῶ ὄλε ἐπιχειρήματι ἀναγκαστικῆ συνοδος. Decursus totius argumenti breuiter comprehensus, Et hæc tam communis est Rhetorum, quàm dialecticorum. Appellatur autem clauis, quod vt clauis ostium, sic expeditè referat vim argumenti.

Aliae nomen habent à diuersis figuris, quibus contextuntur, inter quas nobilis est χιαζομένη.

Est autem periodus χιαζομένη, cum in quadrimembri circuitu, vtriusque propositionibus ambæ redditiones respondent, & contra, vt apud Demosthenem Olynth. 2.

Ὁ μὲν γὰρ Φίλιππος ὅσω πλείονα ὑπὲρ τὴν ἀξίαν πεποιήκε τὴν αὐτῷ, τοσούτω δαυματοτέρος παρά πᾶσιν νομίζεται. Ὑμεῖς δὲ, ὡ ἀνδρες Ἀθηναῖοι, ὅσω χεῖρον ἢ προσήκε κέρρηδε τοῖς πράγμασι, τοσούτω πλείονα ἀσχύνω ἀφληκατε; Etenim Philippus, quo plura supra suam ipsius dignitatem fecit, eo plus habet apud omnes admirationis. Vos autem, viri Athenienses, quò peius, quam par erat, rebus vbi estis, eò maiori dedecore afficiimini.

Dicitur autem χιαζομένη, quasi decussata à χ litera, quæ crucis in modum interfecantibus seipsis duabus obliquis lineis figuratur. Vnde & χιαζομένη figura, quando quatuor propositis, tertium secundo respondet, & conuenit quantum primo.

Chiasmus.

Alia ἰσοκέλης & ἰσόπλευρος, hoc est, quadrata, quatuor membris æqualibus constans.

Alia rotunda στρογγύλιας ἀπὸ διετρενομένη, rotundè, & concinnè, quasi torno facta, vt loquitur Plutarch. de auditione. Itaque nomen potius est omnium elegantium periodorum generale, quàm speciale.

Alia ὀπτημητικῆ, siue increpatoria dicitur, breuis, & expedita, vt Φίλιππος ἀν εὐζαυτοῖς θεοῖς, ταῦτα ὑμῶν τίνες ἐνθάδε ποιεῖσιν, Philippus quidem à Dijs postularet, ea ipsa, quæ vestrum plerique faciunt.

Demost. Olynth. 2.

Alia γνωμικῆ, sententiosa, vt εὐπράθειν παρά τὴν ἀξίαν ἀφορμὴ τῆ κακῶς φροσῆν τοῖς ἀνόητοις γίνεται. Prosperis rebus vt supra meritum, stultis occasio est malè sentiendi.

Alia ἀποφαντικῆ, enuntiatiua, quæ fit per rectos casus, vt ἀλλ' ὁ τὴν εὐβοίαν ἐν αἴνος σφετερίζομαι.

Alia per interrogationem, vt τις γὰρ ὁ τὴν εὐβοίαν σφετερίζομενος; τίς ὁ κατὰ λαμβάνων Ὄρεον; Quis Eubœæ sibi vendicat? quis cepit Oreum?

Alia ἐλεγκτικῆ, redargutoria, vt si dicas, num hic ipse est, qui Eubœam sibi vendicauit, qui cepit Oreum.

Afferit & δεικτικὰς, & ἀρηγητικὰς, & ἀπογορευτικὰς, demonstratiuas, negatorias, prohibitiuas. Sed Græculæ sunt istæ diuisionum minutie, nunc ad cæteras partitiones veniamus, quæ ex periodi partibus, & membris colliguntur.

De partibus Periodi.

CAPVT VII.

Dvæ sunt periodi partes, Colon, siue membrum, siue intermissio, & Comma, quod intercisio pariter, & articulus nominatur.

N n 2

Mem.

Quid pneuma periodum.

Quid Clauis.

Quid spiritus chiasmus.

Quid ex
peris.

Membrum est oratio sensus perfecti, sed suspensi, & toto corpore periodi abrupta: vel res breuiter absoluta, sine totius sententiæ demonstratione. Hoc Demetrius cum manu comparat, quæ ita pendet à corpore, ut in se cumulatam habeat naturæ suæ perfectionem. Id si longius fuerit *χολοτεννίς* appellatur, ut auctor est Hermogenes.

Est igitur colon, *Antequam P. C. dicam ea, quæ hoc tempore dicenda arbitror.* Vides sensum suspensum: Assume reliquam partem, & confice periodum. *Exponam vobis breuiter consilium professionis, & euerfionis meæ.*

Articulus, siue comma dicitur, cum singula verbis interuallis distinguuntur: cæsa oratione hoc modo: *acrimonia, voce, vultu, aduersarios pererruisti.* Est igitur comma pars colæ, siue membri, vno, vel pluribus verbis constans.

Hinc multiplex periodus secundum varia interualla distinguitur; alia oratoria, alia historica, alia simplex, alia composita, alia magna, alia parua, alia mediocris, alia etiam perigraphicè appellatur.

Oratoria amplior est, & fusior, quæ vtuntur Oratores.

Historica strictior, ad vsum historicorum.

Simplex, quæ vnico longiori membro constat. Tale est exordium pro Cluentio; Animaduerti omnem accusatoris orationem in duas diuisam esse partes.

Composita, quæ fit ex nexu plurium membrorum, vt superior; [Antequam, Patres conscripti, &c. J

Magna, quæ maioribus colis, aut pluribus, quam quatuor constat.

Parua, quæ paucioribus, quam quatuor.

Mediocris, quæ quatuor intermissionum ambitu definitur.

De pedibus Periodi.

Ex Halicarnassensi.

CAPVT VIII.

Dionysius Halicarnassensis, Rhetor quidem præstantissimus, in libro de compositione nominum pedes oratorios sic enumerat, & probat.

Primus est Spondeus aptus, & grauis.

Iambus non omninò est ignauus, sed aptus humili, & attemperato sermone.

Trocheus mollior est, & humilior.

Pyrrichius est tenuis, & planè demissus.

Tibrachus nihil habet venustatis, & grauitatis.

Molossus ex tribus longis, vt *errores*, planè grauis est.

Amphibrachus ex duabus breuibus, & media longa, vt *amare*, non est adèò heroicus.

Anapaestus grauis, & aptus ad seria, atque affectus exprimendos.

Dactylus optimus est, & heroicus, aptusq; rebus amplioribus.

Creticus, siue amphimacer ex duabus longis, & media breui, vt *castitas*, non est repudiandus.

Melior tamen Bacchius ex duabus longis, & vltima breui, vt *laudare*.

Hyperbachus ex prima breui, & duabus longis, vt *haberem*.

Dochimus quoq; pes est insignis, ex quinque syllabis, prima breui, duabus longis, breui, & longa, vt *amicos tenes*.

Dichoreus ex duobus trochæis, vt *sempiternus*, volubilis, & aptus maximè in clausulis.

Item Pæon primus, ex prima longa, & tribus breuibus, vt *conterere*. Pæon secundus, ex tribus breuibus, & vltima longa, vt *temeritas*.

Et hi frequentiores sunt apud Oratores.

De numero, & Mixtura pedum.

Ex Cicrone.

CAPVT IX.

NON est hic meum consilium varias de numeris, & pedibus arcessere sententias, & in ista labyrinthi perplexitate sine fructu ludere iuueniliùs.

Equidem existimo totam illam tractationem à M. Tullio tanto iudicij pondere, & sententiarum nitore descriptam, vt qui in hoc opere videatur laborasse contentius, ceterorum scriptorum vel studia restinexit, vel ingenia sua claritate presserit. Quamobrem, ne gestum coram Roscio agere in scena videamur, faciam quòd mei est instituti. Primum, quid præcipiat exponam: deinde quid de to-